

INTERAKTIVNOST BRITANSKIH UNIVERZITETSKIH PREDAVANJA IZ LINGVISTIKE²

Apstrakt: *Univerzitetska predavanja pripadaju kategoriji govornih akademskih žanrova i imaju veoma važnu ulogu u tercijalnom obrazovanju. Predstavljaju unaprijed pripremljene govore i služe studentima kao primarni izvor informacija i sticanja znanja tokom studija. Predavanja su u određenom stepenu i neformalna jer sadrže karakteristike svakodnevne komunikacije, tako da se svaki segment predavanja ne može unaprijed isplanirati. Uzimajući ovo u obzir, u radu se iznosi pretpostavka da predavanja odlikuje određeni stepen interaktivnosti i ispituje se kakav stepen preovladava u britanskim univerzitetskim predavanjima iz lingvistike. Za potrebe rada analizira se 12 univerzitetskih predavanja iz lingvistike na engleskom jeziku ili ukupno 94,242 riječi. Transkripti predavanja preuzeti su iz Korpusa britanskog govornog akademskog engleskog jezika (British Academic Spoken English (BASE))³, Britanskog nacionalnog korpusa (British National Corpus (BNC))⁴ i sa Univerziteta u Redingu (University of Reading). Analiza pokazuje da najveći broj predavanja odlikuje srednji i visoki stepen interaktivnosti. Iako su tri predavanja monološkog tipa, zaključuje se da interaktivnost postepeno postaje karakteristika britanskih univerzitetskih predavanja iz lingvistike. Dobijeni rezultati mogu poslužiti kao osnova za dalje ispitivanje kategorije interaktivnosti u korpusu predavanja iz drugih naučnih disciplina, kao i za kontrastivnu analizu ove kategorije u korpusima predavanja na drugim jezicima.*

Ključne riječi: *univerzitetska predavanja, univerzitetska predavanja iz lingvistike, britanska univerzitetska predavanja, interaktivnost, stepen interaktivnosti*

1. Uvod

Univerzitetska predavanja pripadaju kategoriji govornih akademskih žanrova i imaju veoma važnu ulogu u visokom obrazovanju. Predstavljaju unaprijed planirane govore (engl. *prepared/planned speeches*, Biber, 1988: 69) koji su studentima primarni izvor informacija i sticanja znanja tokom studija. Sa druge strane, predavanja sadrže i elemente svakodnevne komunikacije, te se svaki dio predavanja ne može isplanirati. Ona mogu biti do te mjere neplanirana da po svojoj formi podsjećaju na neformalne razgovore (Savić, 1993: 47). Predavanja, dakle, osciliraju po svojim osobenostima između planiranih i neplaniranih govora.

U literaturi o akademskim predavanjima uopšte zabilježena su tri predavačka stila: stil čitanja (engl. *reading style*), konverzacioni stil (engl. *conversational style*) i retorički stil (engl. *rhetorical style*) (Dudley-Evans, 1994; Goffman, 1981). U

¹ Univerzitet Crne Gore, Filološki fakultet.

² Naučni članak zasnovan je na rezultatima autorkine doktorske teze *Funkcionalne strukture i njihovi lingvistički eksponenti u diskursu univerzitetskih predavanja*, odbranjene na Filološkom fakultetu Univerziteta Crne Gore.

³ *Korpus britanskog govornog akademskog engleskog jezika* rađen je u okviru projekta na Univerzitetu u Voriku (*University of Warwick*) i Univerzitetu u Redingu (*University of Reading*) kojim su rukovodili Hilari Nesi (*Hilary Nesi, Centre for English Language Teacher Education, Warwick*) i Pol Tompson (*Paul Thompson, Department of Applied Linguistics, Reading*). Sadrži transkripte predavanja koja su snimana i transkribovana u periodu 2000–2005. godine.

⁴ *Britanski nacionalni korpus* rađen je u okviru BNC konzorcijuma, Britanske nacionalne biblioteke i Britanske akademije. Sadrži 90% tekstova pisanih žanrova i 10% govornih.

navedenom prvom tipu predavačkog stila predavač čita ili predstavlja određenu temu kao da čita koristeći bilješke. Karakteriše ga formalost iskaza, odsustvo interakcije, a profesorova mobilnost vezuje se samo za katedru. Koristeći konverzacioni stil predavanja profesori izlažu nastavni sadržaj, takođe uz upotrebu bilješki, ali ostvaruju određenu interakciju sa studentima. Stoga ovaj stil odlikuje upotreba relativno neformalnog jezika, dok u retoričkom stilu profesor iznosi tvrdnje, činjenice, ideje, koristeći veliki broj zanimljivosti i digresija (Dudley-Evans, 1994: 148).

Uzimajući u obzir gledište da univerzitetska predavanja sadrže i elemente svakodnevnog komunikacije (Savić, 1993: 47), u radu se polazi od pretpostavke da univerzitetska predavanja karakteriše određeni stepen interaktivnosti. On se ispituje na korpusu britanskih predavanja iz oblasti lingvistike koja su preuzeta iz zvaničnog Korpusa britanskog govornog akademskog engleskog jezika, Britanskog nacionalnog korpusa i sa Univerziteta u Redingu. Naredno poglavlje detaljnije daje pregled korpusa, nakon čega slijedi predstavljanje rezultata analize i diskusija koja se završava zaključkom.

2. Korpus i metodologija

U ovom se poglavlju predstavlja korpus i metodologija koja je primijenjena u analizi stepena interaktivnosti britanskih univerzitetskih predavanja iz oblasti lingvistike.

Istraživanje za potrebe ovog rada obavljeno je na korpusu od 12 univerzitetskih predavanja iz lingvistike na engleskom jeziku koja sadrže ukupno 94,242 riječi. Izražen u satima, minutima i sekundama, korpus je u trajanju od 10 sati, 55 minuta i 24 sekunde. Transkripti univerzitetskih predavanja preuzeti su iz Korpusa britanskog govornog akademskog engleskog jezika, Britanskog nacionalnog korpusa i sa Univerziteta u Redingu. Tabela 1 daje podatke o oznakama predavanja, instituciji/odsjeku gdje su snimana, naslovima predavanja, broju riječi i njihovom trajanju.

Tabela 1. Podaci o analiziranim britanskim predavanjima iz lingvistike

Oznaka predavanja	Institucija/Odsjek	Naslov predavanja	Broj riječi	Trajanje (sati: minuti: sekunde)
BP ₁ ⁵	Applied Linguistics	Applied linguistics and language teaching	15,745	1:38:47
BP ₂	CELTE (Centre for English Language Teacher Education)	Collaborative learning	7,473	0:42:07

⁵ Skraćenica je autorkina anonimna oznaka za *britansko predavanje*.

BP ₃	CELTE (Centre for English Language Teacher Education)	Dictionaries	8,965	0:55:34
BP ₄	English	Essay writing and scholarly practice	9,129	0:46:07
BP ₅	Linguistics	Historical linguistics	8,256	0:47:58
BP ₆	King's College London	Syntax	6,982	1:02:32
BP ₇	CELTE (Centre for English Language Teacher Education)	Research methodology: Vocabulary	8,826	0:47:06
BP ₈	CELTE (Centre for English Language Teacher Education)	Using video tapes in ELT	5,097	1:04:41
BP ₉	University of Reading (SACLL (Self-Access Center for Language Learning))	Internet linguistics	7,593	50:28
BP ₁₀	University of Reading (SACLL (Self-Access Center for Language Learning))	Global languages	5,547	51:34
BP ₁₁	University of Reading (SACLL (Self-Access Center for Language Learning))	The history of English	6,384	43:43
BP ₁₂	University of Reading (SACLL (Self-Access Center for Language Learning))	The history of writing	4,245	44:47

Ukupan broj riječi i trajanje **92,242 10:55:24**

Ispitivanje stepena interaktivnosti analiziranih britanskih univerzitetskih predavanja iz lingvistike zasnovano je na trodimenzionalnoj klasifikaciji predavanja (Csomay, 2002: 206) na:

1. predavanja sa visokim stepenom interaktivnosti (engl. *high interactivity*)

2. predavanja sa srednjim stepenom interaktivnosti (engl. *medium interactivity*)
3. predavanja sa niskim stepenom interaktivnosti (engl. *low interactivity*).

Predavanja sa visokim stepenom interaktivnosti sadrže više od 25 razmjena⁶ (engl. *exchange*), dok predavanja sa niskim stepenom interaktivnosti imaju manje od 10 razmjena. Predavanja koja se nalaze između prethodne dvije dimenzije, odnosno ona koja sadrže od 10 do 25 razmjena, odlikuje srednji stepen interaktivnosti.

Ovdje se postavlja jedno veoma važno pitanje – šta je razmjena u univerzitetskim predavanjima? Razmjena je jedinica diskursa koju su pronašli Sinkler i Kultard 1975. godine u analizi razgovora između nastavnika i učenika koristeći strukturalno-funkcionalni lingvistički pristup (Sinclair and Coulthard, 1975). Razmjena se sastoji od tri dijela, odnosno tri hijerarhijski niže strukturalne jedinice:

1. stava otvaranja⁷ (engl. *opening move*)
2. stava odgovaranja (engl. *answering move*) i
3. stava povratne reakcije (engl. *follow-up move*)

Nastavnik koristi stav otvaranja sa ciljem da podstakne učenike da učestvuju u razmjeni i on je u tijesnoj vezi sastavom odgovaranja, „tačnije, oni se nalaze u komplemetarnom odnosu, tj. stav otvaranja prouzrokuje stav odgovaranja“ (Živković, 2014: 87). Nakon stavova otvaranja i odgovaranja, razmjena se završava stavom povratne reakcije u obliku komentara nastavnika ili evaluacije učenikovog odgovora u vidu prihvatanja odgovora, upućivanja na neispravnost odgovora, davanja određenih komentara i sl. Primjer jedne tipične razmjene u analizi razgovora u učionici daju Sinkler i Kultard (Sinclair and Coulthard, 1975: 48):

Stav otvaranja Do you know what we mean by accent?
Stav odgovaranja It's the way you talk.
Stav povratne reakcije The way we talk. This is a very broad comment.

Pored pomenute trodimenzionalne kategorizacije predavanja (Csomay, 2002: 206) i jedinice razmjene iz ugla strukturalno-lingvističkog pristupa primijenjenog u analizi razgovora između nastavnika i učenika (Sinclair and Coulthard 1975: 48), koji su korišćeni u analizi stepena interaktivnosti, potrebno je napomenuti kako se došlo do ukupnog broja razmjena u pojedinačnim predavanjima. Ispitivanje je obuhvatilo manualno računanje ukupnog broja razmjena u britanskim univerzitetskim predavanjima iz lingvistike na način da je uključilo i 1) razmjene koje započinju predavači i 2) razmjene koje započinju studenti s obzirom na to da na stepen interaktivnosti predavanja utiču oba tipa

⁶ Prevod termina *exchange* kao razmjena preuzet je od Lakića (1999).

⁷ Autorkini prevodi termina *opening*, *answering* i *follow-up moves*.

razmjena. Ukupan broj razmjena ne obuhvata razmjene u kojima se nalaze ekstralingvistički podaci, npr. informacije o kolokvijumima, domaćim zadacima, ispitnim terminima, budući da one sadržajno nisu relevantne za analizu.

Završni korak u analizi obuhvatio je razvrstavanje predavanja na osnovu ukupnog broja razmjena u tri kategorije: predavanja sa visokim stepenom interaktivnosti, predavanja sa srednjim stepenom interaktivnosti i predavanja sa niskim stepenom interaktivnosti.

3. Rezultati i diskusija

Rezultati ispitivanja stepena interaktivnosti britanskih univerzitetskih predavanja iz lingvistike dati su u Tabeli 2.

Tabela 2. Interaktivnost britanskih predavanja iz lingvistike

Stepen interaktivnosti	Broj predavanja	Broj razmjena (predavanja pojedinačno)
Visok	3	61 (BP ₁)
		35 (BP ₇)
		49 (BP ₈)
Srednji	4	19 (BP ₃)
		15 (BP ₆)
		20 (BP ₁₁)
		20 (BP ₁₂)
Nizak	5	- (BP ₄)
		- (BP ₅)
		- (BP ₉)
		2 (BP ₂)
		2 (BP ₁₀)

Ispitivanjem stepena interaktivnosti britanskih univerzitetskih predavanja iz lingvistike pronađene su ukupno 223 razmjene. Podaci iz Tabele 2 pokazuju da predavači koriste razmjene u devet od dvanaest predavanja na engleskom jeziku. Ukupan broj razmjena u okviru jednog predavanja kreće se od minimum dvije do maksimum 61. Iako analizirani korpus čine predavanja iz oblasti lingvistike, Tabela 2 ukazuje na određene razlike između predavanja po pitanju broja razmjena. Prema trodimenzionalnoj klasifikaciji stepena interaktivnosti predavanja (Csomay, 2002), tri predavanja – BP₁ (61), BP₇ (35) i BP₈ (49) pripadaju grupi visokointeraktivnih

predavanja. Četiri predavanja imaju srednji stepen interaktivnosti – BP₃ (19) i BP₆ (15), BP₁₁ (20) i BP₁₂ (20), dok su dva predavanja – BP₂ i BP₁₀, koja sadrže samo dvije razmjene, dio grupe niskointeraktivnih predavanja, a tri predavanja BP₅, BP₄ i BP₉ imaju odlike monologa. Razlike između pojedinačnih predavanja iz oblasti lingvistike u pogledu stepena interaktivnosti mogle bi se pripisati individualnim predavačkim stilovima. Kako bi se ova pretpostavka potvrdila, potrebno je u okviru buduće analize interaktivnosti uzeti u obzir percepcije predavača o interaktivnosti analiziranih predavanja. Međutim, do ovakvih podataka nije moguće doći u gotovim korpusima kakvi su Korpus britanskog govornog akademskog engleskog jezika ili Britanski nacionalni korpus, te ograničavaju istraživača u pogledu dobijanja etnografskih podataka (Lee, 2009: 53), koji bi mu bili od pomoći pri interpretaciji određenih rezultata.

Zaključuje se da sedam analiziranih britanskih predavanja iz oblasti lingvistike imaju visoki ili srednji stepen interaktivnosti, što je 58,3% ukupnog broja predavanja iz ispitnog korpusa. 16,6% predavanja je niskointeraktivno, a 25% predavanja ne sadrži razmjene. Bitno je istaći da je utvrđivanje stepena interaktivnosti obuhvatilo i razmjene koje iniciraju predavači i razmjene koje iniciraju studenti uzimajući u obzir stanovište da je predavanje interaktivno onda kada predavač direktno postavlja pitanja studentima i odgovara na njihova moguća pitanja (Northcott, 2001). Dobijeni rezultati pokazuju da se stil britanskih predavanja mijenja, krećući se od isključivo monološkog (Cook, 1975) ka dijaloškom (Thompson, 1997: 150–151). Još 1994. godine Flauerdju (Flowerdew, 1994: 15) je tvrdio da interaktivna predavanja dobijaju na popularnosti u Ujedinjenom Kraljevstvu, a Hajlend je 2009. godine primijetio da predavački stilovi na američkim univerzitetima postaju interaktivniji i manje formalni (Hyland, 2009: 97). Rezultati ovog rada reflektuju činjenicu da vremenom veća interaktivnost postepeno postaje odlika britanskih univerzitetskih predavanja iz lingvistike.

4. Zaključak

Rad se bavio ispitivanjem i određivanjem stepena interaktivnosti britanskih predavanja iz lingvistike kroz analizu predavanja preuzetih iz zvaničnog Korpusa britanskog govornog akademskog engleskog jezika, Britanskog nacionalnog korpusa i sa Univerziteta u Redingu. Analiza je pokazala da su predavanja većinom konverzionog ili interaktivnog stila. Iako su tri predavanja monološkog tipa, može se zaključiti da interaktivnost postepeno postaje karakteristika britanskih univerzitetskih predavanja iz lingvistike. Rezultati bi mogli poslužiti za poređenje sa rezultatima daljeg ispitivanja kategorije interaktivnosti u predavanjima iz drugih akademskih disciplina, kao i za njenu kontrastivnu analizu u korpusima na drugim jezicima budući da se u nekim kulturama predavanja „smatraju relativno formalnim događajima i interaktivne karakteristike nisu toliko izražene“ (Crawford Camiciottoli, 2007: 184). Na taj način bi se došlo do rezultata koji bi omogućili generalizaciju zaključaka o ovom izuzetno važnom govornom akademskom žanru u univerzitetskom okruženju.

Literatura

- Biber, Douglas. *Variation across Speech and Writing*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Cook, Straker R. H. *A Communicative Approach to the Analysis of Extended Monologue Discourse and its Relevance to the Development of Teaching Materials for ESP*. Unpublished M. Litt. Thesis. University of Edinburgh, 1975.
- Csomay, Eniko. Variation in Academic Lectures: Interactivity and Level of Instruction. Using *Corpora to Explore Linguistic Variation*, eds. Reppen, Randi, Susan Fitzmaurice and Douglas Biber. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2002. 203-224.
- Crawford Camiciottoli, Belinda. *The Language of Business Studies Lectures: A Corpus-assisted Analysis*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007.
- Dudley-Evans, Tony. Variations in the Discourse Patterns Favoured by Different Disciplines and their Pedagogical Implications. *Academic Listening: Research Perspectives*, ed. Flowerdew, John. Cambridge: Cambridge University Press. 1994. 146-158.
- Flowerdew, John (ed.) *Academic Listening: Research Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Goffman, Erving. *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell, 1981.
- Hyland, Ken. *Academic Discourse*. London: Continuum International Publishing Group, 2009.
- Lakić, Igor. *Analiza žanra: diskurs jezika struke*. Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Institut za strane jezike, 1999.
- Lee, Joseph J. Size Matters: An Exploratory Comparison of Small- and Large-class University Lecture Introductions. *English for Specific Purposes* 28 (2009): 42-57.
- Northcott, Jill. Towards and Ethnography for the MBA Classroom: A Consideration of the Role of Interactive Lecturing Styles within the Context of One MBA Programme. *English for Specific Purposes*, 20.1 (2001): 15-37.
- Savić, Svenka. *Diskurs analiza*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, 1993.
- Sinclair, John McHardy and Malcolm Coulthard. *Towards an Analysis of Discourse: The English Used by Teachers and Pupils*. London: Oxford University Press, 1975.
- Thompson, Susan. *Presenting Research: A Study of Interaction in Academic Monologue*. Unpublished PhD Thesis. University of Liverpool, 1997.
- Živković, Branka. Analiza konverzacije: od sociologije do lingvistike. *Analiza diskursa: teorije i metode*, ur. S. Perović. Univerzitet Crne Gore: Institut za strane jezike. 2014. 77-95.
- Živković, Branka. *Funkcionalne strukture i njihovi lingvistički eksponenti u diskursu univerzitetских predavanja*. Doktorska disertacija. Univerzitet Crne Gore: Filološki fakultet, 2015.